

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ
ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ
ΤΗΣ Α. Β. Σ. Π.

κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΕΡΡΟΥ

Είμαι λίαν συγκεκινημένος, διότι κατά την λαμπράν ταύτην τελετήν ἔχω τὴν τιμὴν, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς μου τοῦ Προέδρου τοῦ Συλλόγου τῶν Σπουδαστῶν τῆς Ἀνωτάτης Βιομηχανικῆς Σχολῆς, ἐκφράζων τὰ συναισθήματα ὅλων τῶν Συναδέλφων μου καὶ ἐμοῦ προσωπικῶς, νὰ συγχαρῶ ἐκ βάθους καρδίας τὸν ἄνδρα ἐκείνουν, ὁ ὁποῖος ἔφθασεν εἰς τὰ ὑπάτα ἀξιώματα τῆς πνευματικῆς ἱεραρχίας τῆς Χώρας μας, τὸν ἄνδρα ἐκείνουν ὁ ὁποῖος συγκαταλέγεται ἤδη μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων Ἀθανάτων, τὸν σεβαστόν μας Καθηγητὴν κ. Γρηγόριον Κασσιμάτην.

Ἡ ἐκλογή τοῦ κ. Καθηγητοῦ ὡς Ἀκαδημαϊκοῦ εἰς τὴν ἔδραν τῶν Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἀποτελεῖ ἐπιστέγασμα τῶν ἀόκνων προσπαθειῶν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ἐπιστημῶν καὶ οὐχὶ μόνον λαμπρύνει τὴν Σχολὴν μας, ἀλλὰ ἀποτελεῖ καὶ τιμὴν διὰ τὸ Ἀνώτατον τοῦτο Πνευματικὸν Ἴδρυμα.

Αἰσθάνεται ὑπερήφανος ὁ Διδάσκαλος καὶ ἀποτελεῖ τιμὴν καὶ μεγίστην χαρὰν δι' αὐτὸν ὅταν βλέπη τὰς προόδους τῶν μαθητῶν του, καὶ αἰσθάνεται ἠθικὴν ἰκανοποίησιν διότι ἀμείβονται οἱ κόποι του. Ὅποια ὁμως ἡ συγκίνησις καὶ ἡ ὑπερηφάνεια τῶν μαθητῶν ὅταν βλέπουν ὅτι ὁ Διδάσκαλός των ἀποτελεῖ ἄξιον κόσμημα τῆς Πνευματικῆς ἡγεσίας τῆς Πατρίδος των!

Εἴμεθα πρᾶγματι ὑπερήφανοι δι' Ὑμᾶς, σεβαστέ κ. Καθηγητά, καὶ εὐχομαι ὅπως ἡ ἐκλογή σας αὕτη ἀποτελέσῃ, δι' ἡμᾶς τοὺς Σπουδαστάς, ἀφετηρίαν ἀγώνων πνευματικῶν πρὸς ἐπιδίωξιν καὶ ἐπίτευξιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ στόχου τῆς καθ' ὅλου σπουδαζούσης νεολαίας, ἥτις ἐμπνεομένη ἀπὸ Ὑμᾶς καὶ τὴν ἐν γένει χορείαν τῶν Ἀθανάτων, ὀδηγηθῆ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς εἰς λειμῶνας ὑποσχομένους πνευματικὴν γαλήνην.

Ἐστὲ δὲ βέβαιοι, σεβαστέ κύριε Καθηγητά, ὅτι ὅλοι ἡμεῖς, οἱ Σπουδασταὶ Σας, θὰ ἐντείνωμεν τὰς προσπάθειάς μας διὰ νὰ φανῶμεν πραγματικοὶ Ἑλληνες ἀντάξιοι τοῦ μεγάλου Διδασκάλου μας.

Η ΗΘΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Α Π Α Ν Τ Η Σ Ι Σ

Τοῦ κ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Π. ΚΑΣΙΜΑΤΗ

Ἀκαδημαϊκοῦ καὶ Τακτικοῦ Καθηγητοῦ τῆς Α.Β.Σ.Π.

Δὲν εἶναι μονάχα οἱ εὐχαριστίες, οἱ βαθύτατες, ποὺ χρωστῶ νὰ ἐκφράσω γιὰ τὸν σημερινὸ ἑορτασμὸ σὲ ὄλους σας, παληοὺς συμμαθητές, παληοὺς καὶ σύγχρονους μαθητές, ἀγαπητοὺς συνάδελφους, σημερινούς, αὐριανούς καὶ παντοτινοὺς, ἐλπίζω, φίλους. Εὐχαριστίες ποὺ εἶναι ἰδιαίτερες καὶ πρόσθετες γιὰ ὄσους εἶχαν τὴν καλωσύνη νὰ μιλήσουν ἀπὸ τὸ βῆμα γιὰ τὴν ταπεινότητά μου.

Εἶναι ἀκόμα μία χαμηλόφωνη ἐξομολόγηση ποὺ πρέπει νὰ κάμω. Ὅσο κι' ἂν εἶναι ἀνθρώπινο τὸ αἶσθημα τῆς χαρᾶς σὰν ἀκοῦς νὰ σὲ ἐπαινοῦν, ἄλλο τόσο ὁ ἔπαινος σοῦ προκαλεῖ τὴν ἀμφιβολία στὸν ἑαυτό σου. Λές μέσα σου, ὄχι πὼς εἶναι ψεύτικος ὁ ἔπαινος, τέτοιο πράγμα δὲν τὸ πιστεύει κανένας ἐπαινούμενος. Κάτι ἄλλο ὅμως μπορεῖ — καὶ πρέπει — νὰ σκέφτεσαι : «Τί ὠραία θὰ ἦταν νὰ ἦμουν πραγματικά ἔτσι ποὺ με περιέγραψε τῶν φίλων καὶ τῶν συναδέλφων ἢ καλωσύνη καὶ ἢ ὑπερβολή». Καί, τρομερώτερο ἀκόμη, αὐτὴ ἢ καλωσύνη καὶ ἢ ὑπερβολὴ σὲ ὑποχρεώνουν νὰ κάνης ὁ ἴδιος ἔρευνα τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ νὰ προσπαθήσης νὰ φτάσης στὸ ὕψος ποὺ σὲ τοποθέτησαν οἱ ἄλλοι. Ἔστω καὶ ἄργα. Ὅλα ἄλλωστε τὰ ἀποκτήματα τῆς ζωῆς, καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά, ἔρχονται ἄργά.

Ἔστερα, εἶναι καὶ ἢ συγκίνηση ποὺ σοῦ φέρνει ὁ καλὸς λόγος. Φίλοι μου, ἀφίστε με νὰ σᾶς πῶ πόσο εἶμαι ἀπόψε συγκινημένος μὲ τὴν ἐκδήλωσά σας, πόσο βαθειὰ μὲ συγκλονίζει ἢ φιλικὴ ἀναπαράσταση τῆς ζωῆς μου, ἀνασυγκροτημένης ἀπ' τὴν ἀγάπη σας.

Μά, ἀκόμα, ὑπάρχει καὶ ἓνα ἄλλο στοιχεῖο ποὺ προβάλλει, ὁ σύνδεσμος ὄχι πιά μὲ τοὺς φίλους ποὺ εἶναι ἀπόψε ἐδῶ, μὰ μὲ τὸν θεσμό, μὲ τὸν ὄργανισμό ποὺ μὲ τὴν ὑπαρξή του ἔδωσε τὴν εὐκαιρία καὶ τὴν ἴσκα γιὰ νὰ ἀνάψῃ ἢ σπῖθα τῆς σημερινῆς γιορτῆς. Καὶ ὁ θεσμός-αὐτός, εἶναι ἢ Ἀνωτάτη Βιομηχανικὴ Σχολή.

Σ' αὐτὴν γυρίζει κατ' ἀνάγκην ὁ νοῦς μου. Γιατὶ ὁ σύνδεσμος εἶναι ἄμεσος καὶ οὐσιαστικός. Καὶ ὁ σύνδεσμος αὐτὸς κάνει πιὸ θερμὸ τὸ ἀγκάλια-

σμα τῶν λόγων σας με τὴ συγκίνησή μου, τὸ δέσιμο τῶν σημερινῶν με τὰ αὐριανά, προβάλλει τὸ ἰδανικὸ πού ἔγινε ὅσο μπόρεσε καὶ προσπαθεῖ νὰ γίνῃ πιὸ πολὺ, πράξη, σφρηλατεῖ σὲ ἀψὺ ἀκόνι τὴν προσπάθεια καὶ χαλυβδώνει τὸ ἄγχος γιὰ μιὰ καλύτερη αὐριο.

Πραγματικὰ ἡ Ἀνωτάτη Βιομηχανικὴ Σχολὴ ἦταν ἕνας σταθμὸς στὴ ζωὴ μου. Ἦταν ὁ δρόμος τῆς Δαμασκοῦ. Ζαναγύρισα με αὐτὴν, πρὶν δέκα χρόνια, ὄχι στὴν ἐπιστήμη, πού δὲν εἶχα ποτὲ ἀφίσει, μὰ στὴν ἔδρα πού ἀναγκαστικά, σύμφωνα με τὴ Συνταγματικὴ Διάταξη, εἶχα ἐγκαταλείψει τὸ 1946 γιὰ νὰ ἀναμιχθῶ στὴν ἐνεργὸ πολιτικὴ τοῦ τόπου.

Ὁ δρόμος τῆς Δαμασκοῦ... Ὁ χαρακτηρισμὸς δὲν ἔχει τὴ σημασία τῆς ἀξιολογήσεως τῶν δύο δραστηριοτήτων. Οὔτε τῆς συγκρίσεως. Κάθε διέξοδος στὴν ἀνθρώπινη περιπέτεια εἶναι ἀξία, ὅταν ὑπηρετῆ ἕνα σκοπὸ πού εἶναι γιὰ τὸν ἄνθρωπο, πού πρέπει νὰ εἶναι, ἢ πίστη του καὶ ὁ σταυρὸς του.

Ἡ κλήση εἶναι πολλὰς φορὲς σύνθετη καὶ εὐτυχεῖς εἶναι ὅσοι τολμοῦν νὰ ἀκούσουν τὴ φωνὴ της. Φτάνει νὰ εἶναι κλήση καὶ ὄχι ἐπάγγελμα. Εἴτε πετύχουν, εἴτε ὄχι. Ἀρκεῖ νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴν καρδιά τους. Καὶ ὄχι μονάχα ἀπ' τὴν καρδιά τους. Ἀπ' ὅλο τους τὸ εἶναι. Γιατὶ ἂν εἶναι ἀληθινὴ ἢ ρῆση τοῦ Πολωνίου στὸν Ἀμλέτο πὼς «ποτὲ καρδιά δὲ συγκινεῖς, ὅταν δὲν τῆς μιλάς με τὴν καρδιά σου», ὅμως ἡ συγκίνηση δὲν ἀρκεῖ. Χρειάζεται καὶ ἡ δημιουργία.

Ποιὰ ὅμως, ἦτανε, ποιὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ἡ κλήση πού με ἔκανε νὰ δεχθῶ τὴν πρόσκληση τῆς Σχολῆς; Ἦτανε τάχα ἡ ξώπευση μαρμαρυγῆ τῆς ἔδρας; Μὰ εἶχε τότε καμμιά μαρμαρυγὴ; Καὶ ἦταν ἡ πρώτη ἔδρα πού ἔπαιρνα ἢ πού ἀπαρνιόμουν; Ἦ μήπως ἦταν τὸ γύρισμα στὶς πρώτες ἀγάπες; Μὰ οἱ ζωντανοὶ ἄνθρωποι ὅπως καὶ οἱ ζωντανοὶ λαοὶ δὲ γυρίζουν πίσω, ὅσο κι' ἂν «δὲ βολεῖ νὰ λησμονήσουν». Ὅπως καὶ ὁ Ἰορδάνης. Γιατὶ τὸ μυστικὸ πού ἐξηγεῖ τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς καὶ πού οἱ ἄνθρωποι, συνηθέστατα στενοὶ προσκυνητάδες, ὅπως λέει ὁ ποιητής, δὲν θέλουν νὰ ἰδοῦν, εἶναι ἢ συνεχῆς, ἢ ἀδιάκοπη καὶ ἀδιάλλακτη ἄρνηση τοῦ χθές, πολλὰς φορὲς καὶ τοῦ σήμερα. Γιατὶ καὶ τὸ σήμερα γίνεται γρήγορα χθές. Ἐγινε κιόλας. Ἡ πίστη βλέπει στὸ αὐριο καὶ δὲν γυρίζει στὸ χθές, ὅπως λέγει ὁ Kierkegaard, παρὰ γιὰ νὰ ἀντλήση διδάγματα, γιὰ μίμηση ἢ συνηθέστερα, γιὰ ἀποφυγὴ.

Καὶ ἡ κλήση ἦταν μιὰ. Τὸ ὄραμα γιὰ τὸ ἀνέβασμα τῆς Ἑλλάδος στὸ βιομηχανικὸ πολιτισμὸ. Αὐτὸν τὸν σκοπὸ μποροῦσε καὶ ἔπρεπε νὰ βάλῃ γιὰ στόχο ἡ Ἀνωτάτη Βιομηχανικὴ Σχολὴ. Καὶ ἔπρεπε νὰ τὴ βοηθήσουμε, ὅσοι πιστοί. Θὰ περνοῦσε τὶς παιδικὲς τῆς ἀσθένειες ὅπως πέρασε καὶ ὁ βιομηχανικὸς πολιτισμὸς τὶς παιδικὲς του ἀσθένειες καὶ θὰ ἔβγαине στὴν πλατεία λεωφόρο τῆς μεγάλης προσπάθειας. Εἶχε τὸ προσὸν πὼς ἦταν ἕνα πείραμα συνεργασίας τῆς Πολιτείας καὶ τῶν Κοινωνικῶν Τάξεων, ἐργοδοτικῶν καὶ ἐργατικῶν, στὸ μορφωτικὸ χῶρο. Βγαίναμε ἀπὸ τὴν ὑλιστικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, ἀπὸ τὴ φάση τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ μπαίναμε στὸ δρόμο τῆς συνεργασίας, ὄχι γιὰ τὴν ὑλικὴ ἀπολαυτὴ τοῦ καθενὸς μὰ γιὰ τὸ κοινὸ καλὸ τῆς ἐντάξεως τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων στὴν κοινότητα, στὸ

θεσμό, πού δημιουργεί τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους. Θὰ πετύχαινε ὁμως τὸ πείραμα; Ἔπρεπε νὰ τὸ ἐπιχειρήσουμε, νὰ ἀγωνισθοῦμε γιὰ νὰ πετύχη! Πέτυχε; Καί γιατί; Δὲν ξέρω! Μὰ εἶπαμε, δὲν εἶναι τὸ οὐσιῶδες ἢ ἐπιτυχία. Εἶναι ὁ ἀγώνας.

ὑπὸ τὸ πείραμα ἀνοίγει ὀρίζοντες. Μὲ μιὰ φυσικὰ προϋπόθεση πού δὲν ξέρω ἂν τὴν εἶδαν, οἱ πολλοί, μὰ ἔπρεσε στὴ δική μου ἀντίληψη, γιατί εἶδα ἀπὸ κοντά, στὴν πολιτικὴ πράξη, πόσο μακριὰ εἴμαστε ἀπὸ τὰ ὄνειρα τῶν χρόνων τῆς ἐφηβείας, ὅταν γυρίζαμε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ οἱ καθηγητὲς τῶν ἀνωτάτων Σχολῶν τῆς τέταρτης δεκαετηρίδας τοῦ αἰῶνα μας, μιᾶς ἀνεπανάληπτης δυστυχῶς ὡς τὰ σήμερα ἀκόμα ἐποχῆς, κι' ἀρχίζαμε νὰ δουλεύουμε γιὰ τὸν ἐκσυγχρονισμὸ τῆς παιδείας.

Ἡ πράξη μου εἶχε δεῖξει πὼς ἡ προσπάθεια εἶχε ἀνακοπῆ καὶ πὼς ἦταν δύσκολο νὰ ξαναρχίσῃ «ἐκ τῶν ἄνω». Γι' αὐτὸ καὶ ἀρνήθηκα νὰ γίνω Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας τὸ Φεβρουάριον τοῦ 1956. Δὲν εἶχε γίνοι κοινὴ συνείδηση ἢ Παιδεία. Κυρίαρχο ἦταν τὸ πολιτικὸ θέμα καὶ ἀπόκοντα ὁ οἰκονομικὸς μῦθος καὶ ἡ συμπαρομαρτοῦσα δημαγωγία.

Ἡ προσπάθεια ὁμως αὐτῆ, προσπάθεια ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς ζωῆς μας ἦταν ἢ προϋπόθεση καὶ γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς Ἀνωτάτης Βιομηχανικῆς Σχολῆς. Ἔπρεπε νὰ ἐπιχειρηθῇ ἀπὸ ἄλλη ἀφετηρία. Γι' αὐτὸ ἔχοντας καὶ τὴν ἐμπειρία τῆς ζωῆς πού ἄφινε ἐλπίδες γιὰ τὴ δημιουργία νέου κλίματος καὶ γιὰ τὴν ἐπιτυχία μιᾶς προσπάθειας «ἐκ τῶν ἔνδον» πιά καὶ ὄχι μόνο «ἐκ τῶν ἄνω», ἐδέχθηκα τὸ ἴδιο Ὑπουργεῖο τὸ 1961, μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ ἐπιζητήσω τὴ συνεργασία ὅλων, γιατί ἄλλοιῶς τίποτα δὲν γίνεται ποτέ.

Ἄν μὲ ρωτήσετε σήμερα, ἂν εἶχε πράγματι δημιουργηθῇ τὸ 1961 κοινὴ συνείδηση γιὰ τὴν ἀξία τῆς Παιδείας, θὰ ἀπαντήσω πὼς δὲν ξέρω. Ἴσως φάνηκε πὼς τὴν ἐδημιούργησε ἢ δική μου ἀποδοχὴ τοῦ Ὑπουργείου. Πολλὲς φορὲς ὑπερτιμᾶται ἢ δύναμη τῶν προσώπων. Τὰ πράγματα μὲ ἔκαναν νὰ ἀμφιβάλλω ἐκ τῶν ὑστέρων γιὰ τὸ βάθος τῆς συνειδήσεως αὐτῆς. Μῦθος, ἴσως, μόνο εἶχε δημιουργηθῇ καὶ σύνθημα. Μὰ κανένας δὲν μπόρεσε νὰ τὸν κἀνὴν ἰδέα καὶ ἔλλογη πίστη καὶ φλόγα. Ὡς τὰ σήμερα.

Ὅμως ἡ προϋπόθεση δὲν ἦταν ἀρκετὴ. Ἐχρειαζόταν καὶ οὐσιαστικὸ σφυρηλάτημα τῆς συνεργασίας τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων στὴ δημιουργία μιᾶς μοντέρνας Σχολῆς. Μὲ βάση τὴν ἀδολὴ πίστη πὼς ἡ μόρφωση εἶναι ἐνιαία, δὲ χωρίζεται. Ὅπως δὲ χωρίζεται καὶ ὁ πολιτισμὸς σὲ ἀριστοκρατικὸ καὶ προλεταριακὸ. Σὲ αὐλικὸ καὶ λαϊκὸ μὲ τὴν ὀρολογία τῆς σύγχρονης ἱστορίας τοῦ δικαίου. Εἶναι ἢ δὲν εἶναι. Μὰ ὅταν εἶναι, ἡ μόρφωση εἶναι μία. Ὁ Jean Vilar, ὁ μεγαλοφυῆς σύγχρονος πρωτοποριακὸς σκηνοθέτης, ὁπαδὸς ἄλλοτε τῆς προλεταριακῆς τέχνης, ὅπως καὶ ὁ Brecht καὶ ὁ Piscator, διακήρυξε κι' αὐτὸς προχτὲς (Journal de Genève τῆς 1ης Φεβρουαρίου) πὼς ἡ τέχνη εἶναι ἐνιαία, μία καὶ μόνη. Ἰὸ ἴδιο εἶπαν στὸ τέλος τους καὶ οἱ ἄλλοι. Μία εἶναι καὶ ἡ παιδεία, κλασσικὴ καὶ τεχνικὴ. Ἡ δὲν εἶναι. Παίρνει μόνο διάφορες κατευθύνσεις στὴν πρακτικὴ τῆς ἐκδήλωσης, μὰ μόνο ὅταν ὑπάρχουν οἱ βάσεις. Καὶ ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα Ἀνωτάτη Σχολὴ δὲν μπορεῖ νὰ φτουρίσῃ μὲ

ξώπεση, ψεύτικη, στηριγμένη στους μύθους άφνει την κοινωνία «κρύα», καθυστερημένη, οικονομικά μάλιστα — και είναι τοῦτο χειρότερο — ήθικά, πνευματικά και μορφωτικά υποανάπτυκτη. Πώς όμως θα φτάσουμε στην ήθική της αλήθειας που είναι ή ήθική της συνεχούς μεταβολής και της ανάπτυξως;

‘Ο μύθος σήμερα είναι πώς ή τεχνική και ή ειδίκευση είναι τὰ κίνητρα της ζωής. Και ό μύθος αυτός κάνει τον νέο να παρασκευάζεται για να γίνη ένα πiónι της ρουτίνας, χωρίς να του δημιουργή άλλη φιλοδοξία παρά μονάχα να ξενταχθί στο γραφειοκρατικό σύνολο της κοινωνίας. Λίγοι, όσοι έχουν την προδιάθεση να σκεφτούν, θα ξεχωρίσουν. Οί πολλοί θα τροφοδοτήσουν το στρατό της πικρίας ή το πολύ-πολύ τις νησίδες της έντιμης κατεργαριάς. ‘Ο Robert Oppenheimer είδε πρώτος πώς ή τεχνική δέ φτάνει, πώς ή ειδίκευση δέν βγαίνει σε τίποτα. Και έγραψε τις ώραιότερες σελίδες που έγράφηκαν ποτέ για τις ανθρωπιστικές σπουδές. Και ήταν ό τεχνικός με κεφαλαίο Τ.

Γιατί να μη ίδοῦμε βαθύτερα το πράγμα; Πάντοτε στην ιστορία των κοινωνιών και των έπιστημών υπάρχουν δύο ρεύματα, ένα κλασσικό, παραδοσιακό, συντηρητικό και ένα ρομαντικό, έπαναστατικό, δυσαρεστημένο. Μόνο όταν συντεθούν τὰ δύο ρεύματα, όταν συνεργασθούν αρχίζει, ή νέα πολιτιστική εξέλιξη. Γιατί ή μεταβολή είναι στη φύση της κοινωνικής ζωής. Και ή μεταβολή δέν άντέχει στη μονομέρεια. Είναι σύνθετη. Σήμερα το κλασσικό ρεύμα εκπροσωπείται από τον ανθρωπισμό και τη γενική μόρφωση, το ρομαντικό από την τεχνική και την ειδίκευση. ‘Ο Oppenheimer είδε αυτό το πρόβλημα. Το είπε με άλλες λέξεις. Βέβαια στη ζωή των κοινωνιών έρχονται στιγμές που επικρατούν ή φαίνονται να επικρατούν ή άπειλούν να επικρατήσουν τὰ άκρα στοιχεία της κλασσικής ή της ρομαντικής όψεως της ζωής, τὰ άντιδραστικά δηλαδή ή τὰ εικονοκλαστικά στοιχεία. Είναι οί στιγμές του ί λ ί γ γ ο υ. Είναι στιγμές μεταβατικές. Θα έρθη ή ώρα της μεσότητας και της συνθέσεως. Θα έρθη ή ώρα που όπως είπώθηκε για τις σύγχρονες φοιτητικές άναταραχές στη Γερμανία, στην ‘Αγγλία, στην Πολωνία, στη Γιουγκοσλαβία, στην ‘Ισπανία και ιδίως στη Γαλλία, «ό ίλιγγος θα μετανοήση για τους νεκρούς που έσκότωσε, για τις ιδέες ή τους θεσμούς που έθανάτωσε ή ένόμισε πώς θανατώνει. Και θα ζητήση ό ίδιος να τους αναστήση τους νεκρούς αυτούς». Και αυτό είναι, δυστυχώς, έξίσου άτυχο, γιατί ούτε γίνεται, ούτε ώφελεί. Το έναντίο.

‘Η ‘Ανωτάτη Βιομηχανική Σχολή μπορούσε να είναι αυτή ή Σχολή της συνθέσεως. Δηλαδή της δημιουργίας της ήθικής της μεσότητας και της συνεργασίας, της ήθικής της σύγχρονης και της αύριανής βιομηχανικής κοινωνίας. Μιάς ήθικής που χωρίς να απομακρύνεται από τη χριστιανική ήθική, να τη συμπληρώνη. ‘Η χριστιανική ήθική, ή ήθική του πολιτισμού μας, στηρίζεται στην άγάπη σαν άτομικό χρέος. ‘Η ήθική του βιομηχανικού πολιτισμού κηρύσσει τη συνεργασία που είναι άγάπη σε κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο. Και άν ή άγάπη σαν άτομικό χρέος εύρηκε άντιμέτωπο το ζωικό στοιχείο του ανθρώπου, που δύσκολα δέχεται τη θυσία και γι’ αυτό τις περισσότερες φορές δέν πέτυχε, ή συνεργασία επιβάλλεται από το συμφέρον

τῶν μαζῶν καὶ ἀπὸ τὸ συναίσθημα τῆς ἀνάγκης τῆς καλυτερεύσεως τῆς τύχης τῶν ἀνθρώπων, δηλαδή ἀπὸ τὸ ἰδανικὸ τῆς μεγαλύτερης δυνατῆς ἰσότητος ποῦ εἶναι ἀκαταμάχητο στὴ διαδρομὴ τῆς ἱστορίας. Καὶ πρὸ παντὸς δὲ ζητᾷ αὐτομικὲς θυσίες. Γι' αὐτὸ ἔχει ὅλες τὶς προϋποθέσεις γιὰ νὰ πετύχη. Καὶ νὰ ξαναζωντανέψη ἔτσι μὲ παλίνδρομη ἀντανάκλαση τὴν ἴδια τὴ χριστιανικὴ ἠθική.

Καὶ ἀκόμα ὁ τρόπος τῆς διοικήσεως τῆς Σχολῆς ἀπὸ τὶς κοινωνικὲς δυνάμεις τῆς ζωῆς, φυσικὰ ὄχι ὅπως γινότανε, μὰ ὅπως ἔπρεπε νὰ γίνεται θὰ μποροῦσε νὰ βοηθήσῃ νὰ μποῦν στὸ δρόμο τους οἱ διαδικασίες τῆς συνθέσεως. Κανεὶς δὲν ἐπρόσφεξε ὡς τὰ σήμερα πῶς ἡ Σχολὴ μας εἶχε πρώτη – καὶ μόνη στὴν Ἑλλάδα – προσπάθηση νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἐνεργὸ συμμετοχὴ τῶν ἐνδιαφερομένων τάξεων στὴ διοίκησή της, πρᾶγμα ποῦ ἐπιχειρεῖται σήμερα σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Μὰ ἡ προσπάθεια δὲν ἔπεισε κανένα γιατί δὲν εἶχε πείσει ποτὲ τοὺς ἴδιους τοὺς ἐνδιαφερόμενους!

Μὲ αὐτὰ τὰ ὄνειρα καὶ μὲ αὐτὲς τὶς πίστεις μπῆκα στὴν Ἀνωτάτη Βιομηχανικὴ Σχολή. Καὶ μὲ αὐτὲς μένω σύντροφος ἀδιάλλακτος μέχρι σήμερα. Χωρὶς βέβαια νὰ γυρεύω τὸ ξαναγύρισμα πίσω. Γι' αὐτὸ εἶμαι ἰδιαίτερα συγκινημένος γιὰ τὴν ἀποψινὴ γιορτὴ. Μοῦ δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ ἀνακατατάξω τὶς σκέψεις μου. Δὲν ἔχει καμμιά σημασία τί πέτυχε στὴν πράξη καὶ τί ὄχι. Οὔτε καὶ τί μπορεῖ νὰ πετύχη πιά. Τὸ ὄνειρο καὶ οἱ πίστεις εἶναι τὸ προζύμι τῆς ζωῆς. Αὐτὲς μᾶς κινοῦν καὶ χωρὶς τους δὲν ἀξίζει ἡ ἀνθρώπινη περιπέτεια. Θὰ φτάσῃ νὰ δημιουργηθῇ, φίλοι μου, ἄρχισε νὰ δημιουργῆται κίόλας, «ἀνεπαισθήτως», ἡ καινούργια ἠθικὴ τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας.

Ἄς μὴ μᾶς τρομάζῃ. Ἄς μᾶς οἰστρηλατεῖ.

Δίνει ἡ ἠθικὴ αὐτὴ τὴν πρώτη θέση στὴν ἐργασία. Καὶ πιὸ πέρα στὴν ἀπόδοση. Καί, σὲ σύνθεση τῶν δυό, στὴ συνεργασία ὄλων γιὰ τὸ κτίσιμο μιᾶς νέας πολιτείας. Νὰ τὸ πάθος τῆς καινούργιας ἐξελιγμένης ἠθικῆς. Στηριγμένη στὸ παρελθὸν ποῦ δὲν ἀρνεῖται μὰ ποῦ συμπληρώνει καὶ τελειοποιεῖ, δημιουργεῖ τὶς βάσεις τῆς συνθέσεως τοῦ μέλλοντος μὲ τὴν συνεργασία. Καὶ ἔχει τὸ πάθος τῆς ἀλήθειας. Τὸ πάθος καὶ τὴν πίστη. Τὸ ὄνειρο τοῦ πάθους καὶ τὸ ὄραμα τῆς πίστεως.

Δὲν ἔχουν ἀξία οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ μόνοι τους. Ἡ σημασία τους σχετίζεται μὲ τὴ συμβολὴ τους στὴν πρόοδο. Γιατὶ ἡ ἐξέλιξη βαραίνει. Καὶ τὴν ἐξέλιξη, ἡ χρειὰ τὴν κουρταλεῖ γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὸν ἔθνικό μας ποιητὴ. Εὐτυχὴς ὁποῖος βλέπει τὶς ἀνάγκες τῶν καιρῶν. Καὶ ἀγωνίζεται γιὰ νὰ τὶς ὀλοκληρώσῃ.

Αὐτὴ τὴν ἀλήθεια νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψει σας, φίλοι μου σπουδαστές. Στὴ Σχολὴ αὐτῇ, τὸ χρέος γίνεται βαρύτερο, μὰ καὶ ὠραιότερο τὸ ἔργο. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς νέας ἠθικῆς τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας ἄς εἶναι τὸ ἔργο σας, τὸ ἔργο μας, ἡ ἀποστολὴ ὄλων μας, καθηγητῶν καὶ σπουδαστῶν.

Οἱ Κινέζοι, λέει ὁ Καζαντζάκης, ἔχουν μιὰ ἀλλόκοτη κατάρτα. Καταριῶνται τὸν ἄνθρωπο «νὰ γεννηθῇ σὲ μιὰ ἐνδιαφέρουσα ἐποχὴ». Ἐμεῖς, ἐσεῖς εἴχατε

τὴ μοῖρα νὰ γεννηθῆτε στὴν ἐποχὴ μας, ποὺ εἶναι μιὰ πάρα πολὺ ἐνδιαφέ-
ρουσα ἐποχὴ, ἐποχὴ βαθύτατων διαρθρωτικῶν μεταβολῶν.

Στὸ χέρι μας, στὸ χέρι σας εἶναι νὰ κάνουμε τὴν κατάρα εὐλογία καὶ
εὐχὴ. Νὰ συντελέσουμε στὸ νὰ γίνῃ ἡ ἐποχὴ μας ποὺ εἶναι ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ
δικοῦ της, σταθμὸς προόδου καὶ σήμαντρο ἐξελίξεως, ἀφετηρία ἐξορμήσεως
γιὰ ἕνα καλύτερο Ἑλληνικὸ μέλλον.

Ἄς κάνουμε ὅλοι μαζί, καθηγητές, σπουδαστές, Ἕλληνες, μιὰ προσευχή.
τὴν προσευχὴ τῆς αἰσιοδοξίας! Ἄξιζει στὴν Ἑλλάδα μας!

Σᾶς εὐχαριστῶ